

Niet van brood alleen...

Een verpleegkundige laat mij weten dat het slecht gaat met mevr. E. - die ik overigens niet ken - en dat de familie om geestelijke bijstand heeft gevraagd. In de ziekenkamer tref ik een 87-jarige mevrouw aan, die in coma is. Haar bijna even oude echtgenoot en hun drie kinderen zitten rond het bed en zijn in afwachting van haar sterven.

Ik vraag aan haar man om over zijn vrouw en de kinderen over hun moeder te vertellen. Zo krijg ik beetje bij beetje een beeld van deze vrouw. Ik vraag vervolgens wat zij van mij verwachten. De echtgenoot antwoordt dat zijn vrouw eigenlijk niet meer praktiserend is. Hij weet niet te benoemen wat geloof voor haar betekent. Thuis werd er niet over gesproken. De kinderen zijn niet gelovig opgevoed. Van zichzelf zegt hij dat hij atheïst is. Zijn vrouw komt volgens hem straks in een 'vacuüm' terecht. Ik stel dezelfde vraag aan de kinderen.

'Kunt u niet iets levensbeschouwelijks doen?', vraagt de dochter. Ik vraag haar wat zij daaronder verstaat? 'Iets wat troost, bemoedigt maar niet te godsdienstig is', antwoordt zij.

Ik probeer vanuit de informatie die ik van hen gekregen heb te verwoorden wat zij van hun echtgenoot, resp. moeder ontvangen hebben. Ik vraag aan de kinderen hoe dat hun leven bepaald heeft en misschien betekenis heeft gehad bij de opvoeding van hun eigen kinderen? Dan wijst de dochter op een brief, die een buurvrouw van hun moeder haar geschreven heeft en die het eigenlijk allemaal zo goed verwoordt.

Misschien - zo bedenk ik snel - zou dit wel eens een opening kunnen worden voor een 'levensbeschouwelijk ritueel'. Vader leest met instemming van anderen de brief van de veel jongere buurvrouw voor, die als titel draagt: 'De edele vrouw gaat sterven'. Het ontroert mij. Beelden van ontmoetin-

gen met deze vrouw flitsen door mij heen als een fragmentarische film. Als de lange brief is voorgelezen, volgt er een intense stilte. Het gesprek wordt dan vervolgd: de woorden van de buurvrouw helpen hen eigen woorden te vinden voor hun eigen beelden van hun echtgenote resp. moeder. Het gaat over geven en ontvangen, over verdiensten en tekorten van ieder die hier aanwezig is.

Als het belangrijkste is gezegd, stel ik voor dat iedereen fysiek contact maakt met moeder. Ikzelf leg mijn hand op haar broze hoofd. Ik zoek woorden, die passend zijn voor deze vrouw en voor haar familie. Het worden woorden die geen gebed zijn en eigenlijk weer wel. Ik wil recht doen aan ieder die hier staat met zijn of haar eigen twijfel, hoop, verwachting, niet-weten, zoeken. Ik probeer in beelden wat samen te vatten wat deze vrouw gegeven heeft aan haar man, kinderen en kleinkinderen, hun respect, hun dankbaarheid. Maar ook wat zij nu aan haar willen geven aan zorg, liefde, aandacht. En dat zij vanuit die gevoelens haar toestemming geven om los te laten wat haar dierbaar is, in de hoop dat 'het vacuüm' een goede toekomst mag zijn. Voor ik afscheid neem, lijkt de familie opgelucht. Met wat we hebben gezegd en gedaan lijkt hun moeder recht gedaan, maar ook henzelf. Er is ruimte gekomen dat zij mag gaan. 'Dit samenzijn heeft ons (nog meer) bijeengebracht, gesterkt en getroost... Het was een sterven om echt vrede mee te hebben', schrijft de dochter mij later.

*Drs. Werner van de Wouw
Geestelijk verzorger
Máxima Medisch Centrum*

COLOFON

Juni 2007 (11/4)

Redactie Kerk-Courant:

Boschdijk 371 - 5621 JB Eindhoven
tel. 040 246 86 60 - fax 040 236 44 11